

Indhold

Kalender, side 1	Foredrag, side 1
Gule Ærter! Side 1	Set & Sket , side 2 Lauget, side 2,
Arkæologiens Dag, side 3	Vært for seminar 27. september, side 3
Farvedage, side 6	Navne og adresser, side 8
Næste nyhedsbrev, side 8	

Kalender

Medlemsmøde mandag den 30. oktober, kl. 19: Foredrag

Vi vil gerne invitere vores medlemmer til medlemsmøde i Holm.

Der er foredrag af arkæolog **Peter Kahr Jørgensen**, om udgravningerne ved Danfoss og Lisbeth Simonsen vil fortælle om Jes Martens internationale seminar om Hjortspringbåden og den del af jernalderen den stammer fra.

Vi håber der er mange der har lyst til at komme og det er den 30. oktober på Lindeværftet kl. 19.00

Formand
Jørn Anders Jørgensen

Medlemsmøde mandag den 4. december, kl. 18: Gule ærter

Nu vare det ikke så længe mere.

Vi dækker op i Lindeværftet mandag den 4. december kl. 18⁰⁰.
Tilmelding til John, tlf. 2557 2592, eller E-mail til post@hjortspring.dk, **senest den 28. november**,

eller på en liste på værftet.

Menu

Gule Fæster, flæsk, kålpølse, kartofler, rødbeder og sennep.

Hertil serveres snaps, øl og vand.

Derefter kaffe, te, småkager og lidt chokolade.

Prisen for det hele bliver 100,00 kr. per person.

Vi håber, at se så mange af jer som muligt.

På gensyn.

John, tlf. 2557 2592

Generalforsamling, mandag den 4. marts 2023, kl. 19

Medlemsaften, alle tirsdage til og med den 29. november, kl. 18.30 - 21

Alle er velkomne tirsdage, hvor vi bl.a. arbejder med Loke og forskelligt håndværk.

Set & Sket

I Lauget

Dødsfald

Niels Peter Fenger
14. juni 1938 – 2. oktober 2023

Vi må desværre meddele at et af vores medlemmer, Niels Peter Fenger, er afgået ved døden, efter længere tids sygdom.

Niels Peter Fenger var med helt fra starten af vores forening, grundet hans interesse for skibe, skibsbygning og sejlads, og han var selv en ivrig lystsejler.

Niels Peter eller Fenger, som de fleste kaldte ham, deltog både aktivt og teoretisk i bygningen af båden, hvor han brugte megen tid på konstruktion og beregning af fartøjet. Senere lavede han beregninger om de påvirkninger båden udsættes for under sejlads og bl.a. dynamikken ved padling.

Han var en del af den gruppe, der sørgede for at beskrive og dokumentere vores projekt, noget der har været med til at gøre projektet til noget særligt og som flere gange er blevet bemærket og rost af både arkæologer og museumsfolk.

Desuden var han i mange år medlem af bestyrelsen og formand i en periode.

Formand
Jørn Anders Jørgensen

Lørdag den 2. september: Arkæologiens dag i Haderslev

Lørdag d. 2. September deltog vi i et arrangement på Haderslev Museum, hvor vi fortalte de besøgende om vores båd og forening. Det hele foregik uden dørs på området hvor de har deres frilandsmuseum.

Flere andre foreninger deltog også, bl.a. Nydam-bådens Laug og Sønderjyllands Amatørarkæologer.

Forskellige håndværk blev demonstreret og museet havde en container sat op, hvor besøgende kunne skylle og sortere opgravet jord fra en udgravning.

Fra vores laug deltog vi tre, John, Lis og undertegnede. Der var ikke overvældende med besøgene og da de kom jævnt hen af dagen, var der god tid til at tale med folk og gå rundt og se hvad der foregik på pladsen og museet.

Vi medbragte vores stævnestykke, bøger, forskellige genstande og 4 telte, hvoraf de 2 var lejet af museet.

Jørn Anders Jørgensen

Vært for seminar 27. september

Som "betaling" for Jes Martens foredrag, 8. november sidste år, har han fået lov til at bruge vore lokaler til et internationalt seminar:

Maritim jernalder og fundet i Hjortspring Mose

Program

Første afdeling omhandlende

- Rekonstruktionen af Hjortspringbåden (Knud Vagn Valbjørn)
- Bosætningen på Als i før-romersk jernalder (Solveig)
- Våbenfundet og hvor Hjortspring-krigerne kom fra (Jes)

Kaffepause

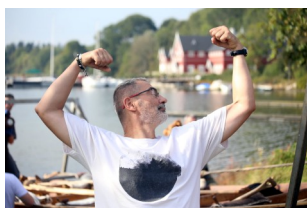
Anden afdeling omhandlende

- Bosætningen ved havet (i tidlig Romersk Jernalder) (Marc, Laurenz and Tim)
- Hjortspringbåden i dens europæiske sammenhæng (Oliver)

Frokostpause

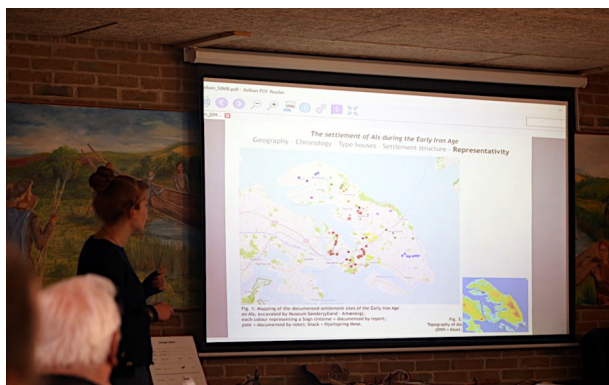
- Tur med Tilia på Dyvig Bugt
- Besøget afsluttes med en tur til Hjortspring Mose for besigtigelse af fundstedet, afstand til havet, mulig transport over land af båden m.v.

Uddrag af arkæologernes seminar

12 arkæologer fra Europa var samlet på Lindeværftet til et seminar, hvor de udvekslede erfaringer om jernalderen – med fokus på skibe og bebyggelser. Derefter padlede vi en tur fra Dyvig ud til Stegs Gaf. Vejret var fortræffeligt septembervejr med høj blå himmel, ingen vind og en dejlig temperatur. Gæsterne var gode padlere, og nød sejlturen med Tilia. Bagefter var de en tur omkring Hjortspring mose. Der var stor tilfredshed med arrangementet, og det var dejligt at se smilene på deres ansigter.

En af arkæologerne fortalte om beboelser på Als i jernalderen:

På Als har der været mennesket siden stenalderen, da havet giver let adgang til fisk, muslinger og tang, ferskvandssøerne giver drikkevand og skove og åbne arealer gav mulighed for jagt, og senere landbrug, samt brænde, frugt og fibre. Vores kystnære ø har været et forholdsvis sikkert sted at leve.

Efter de seneste udgravninger i forbindelse med vejudvidelser og fabriksbyggeri har afdækket flere bebyggelser med huse af forskellige typer.

Husene fra 500-50/0 f.Kr. havde 6 - 8 stolper, som bar taget, de var 8-12 m lange og 4-5 m brede

og bar ikke præg af at have en husdyrafdeling.

Husene fra 200 f.Kr. - 50 e.Kr. kaldes Als-huse, da de typiske herfra, og er fundet mange steder. De havde et 'rundt' midterparti, en husdyrafdeling, hvor stolperne stod lidt tættere, samt en beboelsesafdeling med 4 stolper. Husene var 9-17 m lange og 4-6 m brede. Als-huse er fundet ved Glansagergård, Katrinelund, Elholm Ulkebøl sogn, Fabriksvej i Havnbjerg sogn og Dohøjvej i Egen sogn

Fra den ældre romerske jernalder 50-125 kendes Over Jerstal huse, som har 6 par stolper og var 14-21,5 m lange og 4,5-5,3 m brede med en husdyrafdeling.

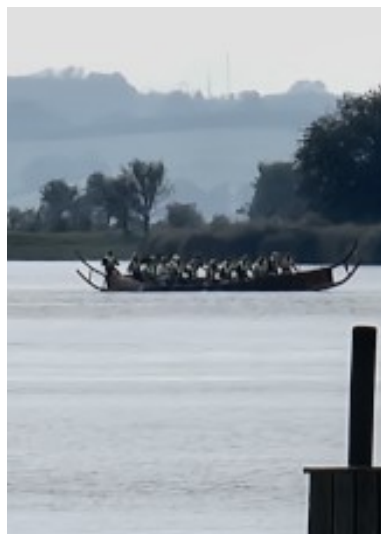
Disse blev afløst af Osterrönfeldhuse med 3 par stolper i husdyrafdelingen og 4 par i beboelsen. Ca 17,7-21 m lange og 4,9 -5,3 m brede. Hus typerne er lette at kende fra hinanden, og viser, at befolkningen har boet fordelt over hele øen i denne lange periode. Fundene er gjort, hvor der har været anlægsarbejder, hovedsageligt veje og fabrikker, og disse har ikke været nær kysten, så man kan endnu ikke sige, om folkene 'kun' har boet et godt stykke fra kysten – eller om der findes kystnære bopladser, som venter på at blive fundet.

Tidsdefinitioner

Ældre førromesk jernalder:	500 – 150 f.Kr.
Yngre førromesk jernalder:	150 – 50/0 f.Kr.
Ældre romersk jernalder:	50/0 f.Kr. - 150/175 e.Kr.
Yngre romersk jernalder:	150/175 – 350 e.Kr.

(/Ib: i flg. Solveigs bemærkninger til nyhedsbrevet)

En anden fortalte om udvikling af fartøjer i historisk sammenhæng:

- I områder med mange øer og smalle farvande (Middelhavet og Østersøen) har der været rig udvikling af skibe til forskellige formål.
- Vand som transportvej
- Adgang til øer
- Krydsning af sunde og bæltter
- Hurtig transport
- Stor transportkapacitet
- Handel og angreb
- Udbredning af zoner med stor samhandel

Allerede fra bronzealderen kender vi jo helleristninger af både, som måske har haft sejl, måske har haft heste¹ og mange mennesker ombord. Ofte tænker vi jo på Hjortspringbåden, Nydambåden og Vikingeskibene som en udviklingsrække, men måske skal vi til at tænke på dem som individuelle specialiserede både, som har brugt de ressour-

cer, som var til rådighed og tilpasset det vand de skulle sejle på.

Der har været forskellige traditioner i de forskellige regioner.

Der har været kontakt mellem de forskellige regioner, så tekniske løsninger bliver formidlet videre.

Regionerne influerer hinanden, og løsninger adapteres til lokale forhold.

Hjortspringbåden menes ikke kun at være et mellemtrin i skibsbygningens udvikling, men en specialbygget båd, som var optimal til dens formål (krigskano) ud fra de ressourcer, som var til rådighed.

Åse D. Ferraõ

Mødelokalet

Vi har igen, igen haft oversvømmelse i køkkenet! Beskidt vand på gulvet og under skabene og opvaskemaskinen:

Nichen under opvaskemaskinen

John har været ned på sine knæ for at gøre rent og fjerne årsagen til miseren.

Det viser sig, at den vandlås der blev brugt da afløbet blev etableret i 1999, er uegnet til brug ved en køkkenvask.

Da der allerede er en vandlås på vaskens / opvaskemaskinens afløb, er det ikke absolut nødvendigt, at der også er en i gulvafløbet. Derfor vandlåsen sat ud af kraft. Til gengæld er der nu fri adgang til hele kloarken, med tilhørende lugtgener. For at modvirke dette, er afløbsristen udskiftet med et låg af 5 mm akrylplast. Opvaskemaskinen har en magnetventil ved vandtilslutningen, så slangen står ikke under tryk hele tiden, så risikoen for vandlæk er minimal.

For god ordens skyld:

Man bør ikke tømme gulvaskespenden i hverken køkken- eller håndvask.

Brug toiletet!

1 Mulighed for heste var en del af Jes' indlæg. I Rosenberg, p. 5, fremgår det at der var ofret en lille hest, panden var knust. Citat: *De i Samling forefundne og næsten fuldstændige Skeletter af en stor Hund med knust Pande, af en ganske spæd Hundehvalp, af et ganske ungt Faar, og af Hesten med den knuste Pande fandtes alle i disse Lag, og i saa nær Tilslutning til Oldsager, at de maa henhøre til den samlede Nedlæggelse.* /Ib

I værkstedet

Porten

Som beskrevet Nyhedsbrev 2022-03, blev der opbygget en kant ud til pladsen. Ligeledes blev kloarksystemet til overfladevand rensat og tilløbet til faskinen efterset af Nørulf. På trods af de store regnmængder, der er faldet i juli – august måned i år, er der ikke kommet vand ind på gulvet! Glædeligt.

Farvedage på Lindeværftet d. 4. - 6. august 2023

Vi mødtes fredag aften og fik et spændende oplæg af Stine, som fortalte om plantefarvning: Hvordan husdyr og plantefibre tager forskelligt mod farvestoffer og ved forskellige temperaturer.

Husdyrfibre, som uld og hår er følsomme overfor hurtige temperaturskift, men kan godt tåle temperaturer på 80 grader ved langsom opvarmning og nedkøling.

Plantefibre, som bomuld, hør, nælde og bambus er mindre følsomme overfor temperaturspring, men kan være sværere at farve, da fibrene er helt anderledes og spindingen ofte fastere end på uldgarn.

Nu om dage er man gået bort fra de skrappe bejdsemidler som crom, tinklorid og kobbersulfat, da de er farlige for miljøet. Vi bejdser med alun eller bruger planter, som indeholder meget garvesyre, og derfor ikke behøver bejdse. I jernalderen brugte man også sporer fra ulvefod – det såkaldte heksestøv – som bejdse, men vi har ikke denne plante i vores omegn.

Inden solen gik ned, nåede vi at plukke store mængder rejnfan, røllike, hjortetrøst og kongelys mellem Holm og Mjels.

Lørdag formiddag lavede vi bundter af garn i 10 gram, 50 gram og 100 gram, mens der blev kogt farvesuppe af planterne.

Rejnfan blev delt i blomster og blade, prikbladet perikum, som vi havde plukket tidligere på sommeren og tørret, røllike, gråbynke og hjortetrøst blev hakket i mindre stykker og kogt af i store kobbergryder over bål, mens mindre supper af avokadokerner, tagetesblomster og tagrørblomster blev kogt i små kobber- eller stålgylder på komfuret. Grydernes materiale har indvirkning på farven af garnet ligesom kalkindholdet i vandet.

Bundterne af garn blev bejdset med alun, og holdt i det varme bad, så de var klar til at komme i farvesupperne.

Og så begyndte magien!

Efter frokost blev de hvide og grå garner forvandlet til farvestrålende bundter fra gule over gyldne til grønne og brune. Tagrør gav neongrøn på hvidt garn og mørkegrønt på gråt, mens tagetes gav orange på hvidt og rødbrunt på gråt. Avokadoen gav kraftig rød og bordeaux.

Det fine smedejernsstativ blev fyldt af smukke farver, som uanset hvordan man sætter dem sammen klæder hinanden.

Inden vi afsluttede dagen lavede hver deltager sin egen kype med indigo, så den kunne være klar til søndagens farvning.

Søndag morgen mødtes vi til morgenmad, og programmet var farvning med valnød, indigo og krap.

Enkelte af garnerne var ikke så spændende i farven, og vi besluttede at overfarve dem med indigo, så vi også fik flere grønne farver.

Valnød og indigo behøver ingen bejdse, men garnet skal være gennemvådt, og ca. 68 grader varmt som indigobadet.

Indigo er ret specielt at farve med, da farven binder sig til ilt, og hvis man rører kraftigt eller glemmer at komme iltfjerner i, så tager garnet næsten ingen farve, og hvis man lægger garnet i hinden på overfladen af suppen, bliver garnet eller stoffet meget broget. Man kan godt blive lidt skuffet så længe garnet er i gryden, for der er det nærmest lysegrønt, men når man forsigtigt trækker garnet op ad gryden, trykker det af på kanten og bagefter ryster det i luften forandres farven til smukke blå nuancer, som kan konkurrere med enhver septembers himmel.

Krap gav smukke røde farver, mens valnøddebladene gav grønbrune nuancer. De rigtig mørkebrune er først mulige i oktober, når valnøddernes grønne skaller falder af træerne.

Garnet blev vasket og behandlet med eddike, og efter tørring er det klart til brug.

I jernalderen har man brugt mange forskellige planter til farvning. Dragter på mosefundene har været ternede og forsynet med brikvævede bånd med indviklede mønstre i mange farver. Klimaet dengang var lidt anderledes end det vi har nu, men tagrør, rejnfan, røllike og perikum har sikkert været der, og fra tidlig middelalder har man dokumenteret brug af hjortetrøst i farvet tøj.

Indigo (fra Indien) og krap er importeret fra middelhavsområdet, og derfor været brugt af de, som havde råd til det. Måske har nogle af de fine drejede dåser været brugt til transport af farve.

Langs vejen udenfor Lindeværftet dyrker vi kongelys, farvevaid og farvegåseurt, så til næste år regner vi med at gå i gang med den lidt svære process med vajdfarvning.

Alle er velkomne, hold øje med datoerne i bladet, på hjemmesiden eller på den nye Facebook side.

Farveprøver

Åse D. Ferraõ

Indlæg uden forfatternavn, er skruet sammen af Ib Stolberg-Rohr.

Navne og adresser

	Funktion	Navn	E-mail	
Bestyrelse	Formand	Jørn Anders Jørgensen	formand@hjortspring.dk	
	Næstformand	Lisbeth Simonsen	naestformand@hjortspring.dk	
	Kasserer	John Petersen	kasserer@hjortspring.dk	
	Sekretær	Åse Ditlefsen Ferrão	medlem@hjortspring.dk	
	Øvrige bestyrelse		Ib Stolberg-Rohr	medlem@hjortspring.dk
			Karl Erik (Kalle) Hansen	medlem@hjortspring.dk
		Lis Carstensen	medlem@hjortspring.dk	
Service	Arrangementer og aftaler om besøg	Knud Vagn Valbjørn Tlf. 7445 1583	pr@hjortspring.dk	
	Webmaster	Ib Stolberg-Rohr	webmaster@hjortspring.dk	
Adresser	Lindeværftet	Dyvigvej 11, Holm, 6430 Nordborg	post@hjortspring.dk	
	Internet	www.hjortspring.dk		

Næste nyhedsbrev

Det næste nyhedsbrev udsendes tirsdag den 6. februar 2024 og eventuelle indlæg skal være indsendt inden den 16. januar 2024. Indlæg sendes til: Lauget, e-mail: post@hjortspring.dk

Fra seminaret 2023-10-03